

Utdrag ur

HANGVAR KYRKA GOTLAND VÅRD- OCH UNDERHÅLLSPLAN 2008

Ansvariga för vård- och underhållsplanen

Inför upprättandet av denna vård- och underhållsplan för Hangvar kyrka har kyrkan och kyrkogården besiktigats av undertecknad.

Ansvariga för vård- och underhållsplanens olika delar anges här nedan.

(Namn inom parentes anger dock att i planen endast använts där angivet besiktningssprotokoll eller åtgärdsprogram, upprättat av resp. namngiven konsult.)

Kyrkobyggnad	Arkitekt Jan Utas
Elinstallationer och åskskydd	(Elingenjör Peter Ström)
Kyrkogårdsmur	Arkitekt Jan Utas
Kyrkogård	Arkitekt Jan Utas
Växtlighet på kyrkogården	Antikvarie Eva Selin
Kalkmålningar	Ej utsedd
Stenarbeten	Ej utsedd
Inventarier av trä	Antikvarie Rebecka Svensson
Inventarier av metall	Antikvarie Rebecka Svensson
Inventarier av sten	Antikvarie Rebecka Svensson
Textilier	(Textilkonsultfirma Lotine)
Kyrkklocka/-or	(Ing. Ingvar Rohr)
Övriga inventarier	Antikvarie Rebecka Svensson

Källförteckning

Otryckta källor

Handlingar i Gotlands fornsals arkiv, Visby.

Inventering av 1996 kyrkogård, utförd 1996 av antikvarie Roger Öhrman, Gotlands fornsal.

Program för utvändiga restaureringsarbeten på Hangvar kyrka, arkitekt J. Grenberger, 1991.

Snædal, T. Gotlands runinskrifter, band 3 (manuskript).

Tryckta källor

Busch, Peter von, m.fl. Skeppsristningar på Gotland, 1993.

Johansson, T. (red.), Inventarium över svenska orglar 1989:II, Linköpings och Visby stift, 1990.

Lagerlöf, E., Svahnström, G., Gotlands kyrkor, 1991.

Rohr, I., Gotlands kyrkklockor och ringningsseder, 1985.

Svahnström, G., Svahnström, K., Måleri på Gotland 1530-1830, 1989.

Sveriges kyrkor, Gotland bd II, 1935.

Söderberg, B. G., Gotländska kalkmålningar 1200-1400, 1971.

Utas, Jan Andréasson-, Om gotländska valv, examensarbete i Arkitekturens teori och historia, Chalmers tekniska högskola, 1971.

Händelselista

ÅR	BYGGNADSDEL ETC.:	REF.
1000-1100-tal	Runsten med bildstensform (nu deponerad i Gotlands fornsal <i>Dep 183</i>). ”Leiknar reste stenen och gjorde bro efter Leika(?), sin fader, och efter Lingorm, sin broder, och efter Bot-... sin...”	GF
1100-tal	Krucifix, nu GF, SvK anger o. 1150. Bottenhäll till dopfunt (o. 1150).	GK, SvK SvK
1218	Årtal som Strelow nämner, även taxuslistan anger detta år.	SvK
o. 1250	Hela kyrkan uppfördes, koret är något äldre än långhuset och tornet. SvK beskriver byggnadsförloppet, redan på 1100-talet fanns en kyrka på platsen. Denna ersattes 1218 av nuvarande kor och långhus. Koret täcktes av valv medan långhuset hade plant tak. Omkr. 1235-40 slogs långhustes valv, och omkring 1250 byggdes tornet, gamla långhusportalen återanvändes i tornet som dess västportal. Dopfunt.	GK SvK
o. 1300	Träskulpturer; Madonna (SvK anger o. 1270); tronande S:t Olof; ynglingahuvud samtliga ingår i Gotlands fornsals samlingar.	GK, SvK
o. 1400	Träskulpturer; tronade Biskop; sittande Biskop; S:t Birgitta, samtliga ingår i Gotlands fornsals samlingar.	SvK
1419	Ganvid och Botvid, Kassla lät hugga en sten över sin fader salig Botair.	GF
1445	Gravhäll lagd över Jakob av Sigraiv.	GF
1633	Inskrift på predikstolens korg, GK anger 1600-tal.	SvK, GK
1652	Inskrift på kyrkbänk under tornbågen.	SvK
1679	Sakristan lagades. Kyrkklockan göts av Arendt Kleiman. Lübeck.	SvK GKR, SvK
1682	Altarprydnad i form av krucifix, signerat G. L. B. Spegel omnämner ett par tennljusstakar på altaret och en tvåarmad kandelaber av malm även den på altaret.	GK, SvK SvK
1684	Altaruppsats, målad av Johan Bartsch d.y.	GK, GKS
1686	Inskrift på predikstolens trappa (GK anger ”1600-tal”).	SvK, GK
1744-1777	Den nya sakristian byggdes (GK anger ”1700-tal”).	SvK, GK
1753	Takkonstruktionen i koret reparerades.	SvK
1786	Inskrift på korets takstol.	GF

ÅR	BYGGNADSDEL ETC.:	REF.
1835	Bestämdes att ett nytt magasin skulle uppföras, troligen byggdes sakristan på med en våning.	SvK
1862	Bänkarna målades.	SvK
1882	Det fristående altaret flyttades in till väggen och marmorades.	SvK
s. 1800-tal	Orgelläktare, stadfästes 1882.	SvK
t. 1900-tal	Nytt golv i hela kyrkan.	SvK
	Uppvärmning i form av kamin.	SvK
	Ett fönster togs upp.	SvK
1911	Orgel byggdes av E. A. Setterquist & Son, Örebro.	ISO
	En runsten deponerades i Gotlands fornsal, låg fram till flytten söder om kyrkan.	GF
o. 1915	Då dopfunten fundament gick sönder, ersattes det med en trumma som tidigare låg i trappan upp till kyrkvinden.	SvK
1923	Fragment av en bildsten som legat under dopfunten togs in till Gotlands fornsal (<i>inv. nr. C10293</i>). Beslutet att stenen skulle få stanna i Fornsalen togs 1941.	GF
1939	Beslutet att utvidga kyrkogården togs.	GF
1952-53	Omfattande restaurering efter förslag av arkitekt Erik Fant. Troligen var det nu gravhällarna i koret lades in. Konservator B. Bengtsson, Linköping, utförde konserveringen på fasta och lösa inredningen: altarprydnad, predikstol, kyrkbänkar och nummertavla. El-värme installerades.	GK GF GF
1965	El-ringning installerades.	GKR
1970	Orgeln ändrades av Andreas Thulesius, Klintehamn.	ISO
1980	Tre gravhällar rengjorda och uppmålade av Slite stenhuggeri (varav en häll från 1445).	GF
	Kyrkan vitkalkades invändigt.	GF
1984	Orgeln ändrades av J. Künkels Orgelverkstad AB, Lund.	ISO
1985	Replik av Madonnaskulptur tillverkades av Fred Flemming.	GK, GF
	Åtgärdsförslag från C. H. Eliason för konservering av altarkrucifix, altartavla och predikstol, okänt om de konserverades.	GF
1986	Rekonstruktion av krucifix tillverkades av Fred Flemming.	GK, GF
1990-tal(?)	Votivskeppet konserverades.	GF
1991-92	Kyrkan genomgick en restaurering efter förslag av arkitekt J. Grenberger, Riksantikvarieämbetet, entreprenör Gotlandsbyggen, Hemse:	GF
	– Tornhuven reoverades, ny panel lades. Tegeltaken lades	

ÅR	BYGGNADSDEL ETC.:	REF.
	om. Klockdäcket nygjordes.	
	– Sakristians vindsbjälklag isolerades.	
	– Kyrkan försågs med åskskydd.	
	– Fasaderna putslagades, man fann ett ristat skepp, övermålat med rödkrita. Den ristade skeppstypen är från 1400-talet, den ritade från 1600-talet. Samtliga fasader kalkavfärgades.	
	– Vindarna försågs med landgångar, tornhuven med stegar och vilplan.	
	– Gluggarna fogades. Nät i gluggarna.	
	– Tornets yttertrappa omlades.	
	– El-centralerna byttes.	
	– Singelbädd lades vid långhusets N sida.	
	– Markarbeten för dränering och trädfällning.	
	– När tornvindarna städades fann man hand fragment av tre träskulpturer (Maria, Olav samt en oidentifierad), ett öra från krucifix. Man fann också ett stort antal takspån av ek och ett intakt av furu. Åtta delar av förmodat medeltida retabel och ett foster.	
2003	Två ljuskronor samt lampetter restaurerades av Dahlströms metallgjuteri.	GF
o. 2003	Minneslunden anlades.	GF
2005	Följande gravvårdar konserverades; Nordahl (2 st.), Höök (2 st.), Östman, Bjärsander, Hildur, A. J. Bäcks, C. D. Wessman, A. Johansson, P. Smith, P. O. Segerdal, M. Karlsson, håll utanför korportalen och M. A. Nyberg.	GF
2006	Textilkonsultfirma Lotine förbättrade förvaringen av kyrkans textilier samt ombesörjde rengöring alt. konservering.	GF

Förkortningar:

ATA	Riksantikvarieämbetets arkiv, Stockholm.
GF	Gotlands fornsals arkiv.
GK	Lagerlöf, E., Svahnström, G., Gotlands kyrkor, 1991.
GKM	Söderberg, B. G., Gotländska kalkmålningar 1200-1400, 1971.
GKR	Rohr, I., Gotlands Kyrkklockor och Ringningsseder, 1985.
GKS	Svahnström, G., Svahnström, K., Måleri på Gotland 1530-1830, 1989.
ISO	Johansson, T. (red.), Inventarium över svenska orglar 1989: II, Linköping och Visby stift, 1990.
Inskr.	inskrift i kyrkan
o.	omkring
s.	sent
SHM	Statens Historiska Museum
Strelow	Nilssøn Strelow, H., Cronica Guthilandorum, 1633.
SvK	Sveriges Kyrkor, Gotland bd II, 1935.
t.	Tidigt